

ΠΕΡΙΓΡΑΜΜΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

(1) ΓΕΝΙΚΑ

ΣΧΟΛΗ	Φιλοσοφική		
ΤΜΗΜΑ	Ιστορίας και Αρχαιολογίας		
ΕΠΙΠΕΔΟ ΣΠΟΥΔΩΝ	Προπτυχιακό		
ΚΩΔΙΚΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	INE 386	ΕΞΑΜΗΝΟ ΣΠΟΥΔΩΝ	Υποχρεωτικό 6 ^ο και 8 ^ο εξαμήνου (προσφέρεται και στο ΦΠΨ)
ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	Δημόσιες Εορτές και Εθνικές Επέτειοι στην Ευρωπαϊκή Νεότεριότητα		
ΑΥΤΟΤΕΛΕΙΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ <i>σε περίπτωση που οι πιστωτικές μονάδες απονέμονται σε διακριτά μέρη του μαθήματος π.χ. Διαλέξεις, Εργαστηριακές Ασκήσεις κ.λπ. Αν οι πιστωτικές μονάδες απονέμονται ενιαία για το σύνολο του μαθήματος αναγράψτε τις εβδομαδιαίες ώρες διδασκαλίας και το σύνολο των πιστωτικών μονάδων</i>		ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΕΣ ΩΡΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	ΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ
		3	5
<i>Προσθέστε σειρές αν χρειαστεί. Η οργάνωση διδασκαλίας και οι διδακτικές μέθοδοι που χρησιμοποιούνται περιγράφονται αναλυτικά στο (δ).</i>		Παράδοση	
ΤΥΠΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ <i>γενικού υποβάθρου, ειδικού υποβάθρου, ειδίκευσης γενικών γνώσεων, ανάπτυξης δεξιοτήτων</i>	Μάθημα γενικού υποβάθρου με ειδίκευση γενικών γνώσεων στα πεδία της Ιστορίας, της Ανθρωπολογίας και της Κοινωνιολογίας		
ΠΡΟΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ:	Όχι		
ΓΛΩΣΣΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ και ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ:	Ελληνικά και για φοιτήτριες/φοιτητές του προγράμματος ανταλλαγών Erasmus+ κατά περίπτωση εξετάσεις σε Αγγλικά, Γαλλικά ή Ιταλικά		
ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΠΡΟΣΦΕΡΕΤΑΙ ΣΕ ΦΟΙΤΗΤΕΣ ERASMUS	Και σε φοιτήτριες/φοιτητές Erasmus+		
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ (URL)			

(2) ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Μαθησιακά Αποτελέσματα

Περιγράφονται τα μαθησιακά αποτελέσματα του μαθήματος οι συγκεκριμένες γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες καταλλήλου επιπέδου που θα αποκτήσουν οι φοιτητές μετά την επιτυχή ολοκλήρωση του μαθήματος.

Συμβουλευτείτε το Παράρτημα Α

- Περιγραφή του Επιπέδου των Μαθησιακών Αποτελεσμάτων για κάθε ένα κύκλο σπουδών σύμφωνα με το Πλαίσιο Προσόντων του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης
- Περιγραφικοί Δείκτες Επιπέδων 6, 7 & 8 του Ευρωπαϊκού Πλαισίου Προσόντων Διά Βίου Μάθησης και το Παράρτημα Β
- Περιληπτικός Οδηγός συγγραφής Μαθησιακών Αποτελεσμάτων

Μαθησιακά αποτελέσματα: εξοικείωση των φοιτητριών και των φοιτητών με ένα κατεξοχήν διεπιστημονικό θέμα, όπως οι δημόσιες τελετουργίες, όπου τονίζονται συγκλίσεις και αποκλίσεις μεταξύ «συγγενών» επιστημονικών κλάδων· άλλωστε, η «διεπιστημονικότητα» ενώ αποτελεί, παλαιό, διακηρυγμένο στόχο όλων των ανθρωπιστικών επιστημών, παραμένει, σε πολλά πεδία της ιστορίας, εν πολλοίς, ευσεβής πόθος.

Γενικές Ικανότητες

Λαμβάνοντας υπόψη τις γενικές ικανότητες που πρέπει να έχει αποκτήσει ο πτυχιούχος (όπως αυτές αναγράφονται στο Παράρτημα Διπλώματος και παρατίθενται ακολούθως) σε ποια / ποιες από αυτές αποσκοπεί το μάθημα:

Αναζήτηση, ανάλυση και σύνθεση δεδομένων και πληροφοριών, με τη χρήση και των απαραίτητων τεχνολογιών

Προσαρμογή σε νέες καταστάσεις

Λήψη αποφάσεων

Αυτόνομη εργασία

Ομαδική εργασία

Εργασία σε διεθνές περιβάλλον

Εργασία σε διεπιστημονικό περιβάλλον

Παράγωγή νέων ερευνητικών ιδεών

Σχεδιασμός και διαχείριση έργων

Σεβασμός στη διαφορετικότητα και στην πολυπολιτισμικότητα

Σεβασμός στο φυσικό περιβάλλον

Επίδειξη κοινωνικής, επαγγελματικής και ηθικής υπευθυνότητας

και ευαισθησίας σε θέματα φύλου

Άσκηση κριτικής και αυτοκριτικής

Προαγωγή της ελεύθερης, δημιουργικής και επαγωγικής σκέψης

.....

Άλλες...

.....

Ανάπτυξη κριτικής ικανότητας και ιστορικής σκέψης, ανάπτυξη δυνατότητας χρήσης και ερμηνείας πηγών, αυτόνομη αναζήτηση στα αντικείμενα της Νεότερης και Σύγχρονης Ιστορίας, προσαρμογή και χρήση νέων τεχνολογιών στον χώρο των ιστορικών σπουδών.

Βασικός μας στόχος είναι η εξοικείωση των φοιτητριών/φοιτητών τόσο με θεωρητικές προσεγγίσεις όσο και με εξειδικευμένα παραδείγματα όπου αναλύονται έννοιες όπως «σύμβολα», «τελετουργίες», «επιτέλεση», «πολιτιστικό κεφάλαιο» «δημόσιος χώρος», «ταυτότητες», «συλλογική μνήμη», «τελετουργικά θεάματα».

(3) ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Το ότι οι γιορτές αποτελούν πια, δικαιωματικά, αντικείμενο της ιστορίας, το οφείλουμε στην παρακίνηση της λαογραφίας, της εθνολογίας και της ανθρωπολογίας. Η επαφή με αυτές τις επιστήμες έμαθε στον ιστορικό να ενδιαφέρεται για το όπλο που προσφέρει στην ανθρώπινη ύπαρξη η τελετουργικότητα, ακόμα κι όταν είναι ανώνυμη, ακόμα κι όταν δεν έχει σαφή κανονισμό ή συνειδητή συνοχή. Ταυτοχρόνως, η ψυχανάλυση μας δίδαξε το ενδιαφέρον που μπορεί να έχει το φαινομενικά «ασήμαντο».

Αφετηρία του μαθήματος είναι η ευρεία ερευνητική παραγωγή ανθρωπολογικών και πολιτισμικών προσεγγίσεων γύρω από τις έννοιες και τις πρακτικές της «τελετουργίας», της «επιτέλεσης» και των «συμβόλων» οι οποίες εμπλούτισαν την ιστορική έρευνα των «εθνικών συμβόλων και επετείων» των νέων, δημόσιων «επινοημένων παραδόσεων»: οι τελευταίες, σύμφωνα με τον ιστορικό Eric Hobsbawm, συγκροτήθηκαν στα περισσότερα ευρωπαϊκά κράτη κατά τον 19ο και τις αρχές του 20ου αιώνα. Μέσα από συγκεκριμένα παραδείγματα θεσμοθέτησης δημόσιων τελετών και εθνικών επετείων στην Βρετανία, την Γερμανία, το Βέλγιο, τη Γαλλία, το Ισραήλ, την Ιταλία και την Ελλάδα του 19ου και του 20ου αιώνα, θα μελετηθούν διάφοροι δημόσιοι εορτασμοί ως πεδία συγκρότησης εθνικών ταυτοτήτων, κληρονομιάς, μνήμης, τόπων μνήμης και κοινής ιστορίας.

Σε ένα δεύτερο επίπεδο το μάθημα διερευνά τις τελετουργίες και τη λαϊκή κουλτούρα παλαιότερων εποχών όπως π.χ. τις παραδοσιακές τελετουργικές συμπεριφορές της Γαλλικής και της Αγγλικής μοναρχίας (βλ. το πρωτοποριακό έργο του Marc Bloch, *Les rois thaumaturges*), τις δημόσιες τελετές στην Κέρκυρα κατά τη Βενετική κυριαρχία (βλ. τη μελέτη της Αλίκης Νικηφόρου, *Δημόσιες Τελετές στην Κέρκυρα κατά την περίοδο της Βενετικής Κυριαρχίας, 14ος – 18ος αιώνας*), ή τις γιορτές, τα πανηγύρια και τα καρναβάλια του Μεσαίωνα και της Αναγέννησης (όπως έχουν διερευνηθεί από τον Μιχαήλ Μπαχτίν στο

περίφημο βιβλίο του *Ο Ραμπελαί και ο Κόσμος του. Για τη λαϊκή κουλτούρα του Μεσαίωνα και της Αναγέννησης*).

Συνοπτικό Διάγραμμα Διαλέξεων

1. Έννοιες και όροι: τα «ανοιχτά σύνορα» των προσεγγίσεων
2. Η μελέτη της τελετουργίας μέσα από διαφορετικές προσεγγίσεις (Θρησκευτική ανθρωπολογία – Διαρθρωτική λειτουργικότητα – Πολιτισμικές Σπουδές)
3. Κράτος και Συμβολική Εξουσία: η κοινωνιολογική προσέγγιση του Pierre Bourdieu
4. Τα σύμβολα του Έθνους – Κράτους, 19ος – 20ός αιώνας
5. Η «επινόηση της παράδοσης»: δημόσιες τελετές και εθνικές επέτειοι, 19ος – 20ός αιώνας (παραδείγματα από ευρωπαϊκές χώρες)
6. Το άχρονο παρόν: δυναστικές, εθνικές και θρησκευτικές εορτές στο ελληνικό βασίλειο, 1833-1862
7. Ο Βαυαρός ηγεμόνας, το Έθνος, το Κράτος: δυναστικό πρωτόκολλο και εθνικό θέαμα της Απόλυτης Μοναρχίας, 1833 – 1837
8. «Χαίρε Ελλάδα! Ο Κύριος μετά Σου»: οι ετήσιοι εορτασμοί της 25ης Μαρτίου 1821
9 Το δημόσιο προφίλ του Οθώνιου Πανεπιστημίου: οι τελετές
- 10 Η «παράξενη και περιττή περιέργεια του Marc Bloch»: από την ιστορία στην ιστορική ανθρωπολογία
- 11 Η κουλτούρα του γέλιου, του πανηγυριού και της πλατείας στο κέντρο των ευρωπαϊκών κοινωνιών του Μεσαίωνα και της Αναγέννησης: Ο Ραμπελαί του Μιχαήλ Μπαχτίν
- 12 Οι Βενετοί, η Κέρκυρα και οι δημόσιες τελετουργίες
- 13 Από τη Δύναμη του Ιερού στην Εξουσία του Στερεότυπου (αυτονόητου/φαινομενικά ασήμαντου): σχόλια για της τελετουργίες της σύγχρονης εποχής

--

(4) ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ και ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ - ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

ΤΡΟΠΟΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ <i>Πρόσωπο με πρόσωπο, Εξ αποστάσεως εκπαίδευση κ.λπ.</i>	Παράδοση πρόσωπο με πρόσωπο	
ΧΡΗΣΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ <i>Χρήση Τ.Π.Ε. στη Διδασκαλία, στην Εργαστηριακή Εκπαίδευση, στην Επικοινωνία με τους φοιτητές</i>	Έντονη χρήση παρουσίασης power point και σχετικών video	
ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ <i>Περιγράφονται αναλυτικά ο τρόπος και μέθοδοι διδασκαλίας. Διαλέξεις, Σεμινάρια, Εργαστηριακή Άσκηση, Άσκηση Πεδίου, Μελέτη & ανάλυση βιβλιογραφίας, Φροντιστήριο, Πρακτική (Τοποθέτηση), Κλινική Άσκηση, Καλλιτεχνικό Εργαστήριο, Διαδραστική διδασκαλία, Εκπαιδευτικές επισκέψεις, Εκπόνηση μελέτης (project), Συγγραφή εργασίας / εργασιών, Καλλιτεχνική δημιουργία, κ.λπ. Αναγράφονται οι ώρες μελέτης του φοιτητή για κάθε μαθησιακή δραστηριότητα καθώς και οι ώρες μη καθοδηγούμενης μελέτης σύμφωνα με τις αρχές του ECTS</i>	Δραστηριότητα	Φόρτος Εργασίας Εξαμήνου
	Αυτόνομη μελέτη	110 ώρες
	Προετοιμασία πηγών	15 ώρες
	Σύνολο Μαθήματος	125 ώρες
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΦΟΙΤΗΤΩΝ <i>Περιγραφή της διαδικασίας αξιολόγησης Γλώσσα Αξιολόγησης, Μέθοδοι αξιολόγησης, Διαμορφωτική ή Συμπερασματική, Δοκιμασία Πολλαπλής Επιλογής, Ερωτήσεις Σύντομης Απάντησης, Ερωτήσεις Ανάπτυξης Δοκιμίων, Επίλυση Προβλημάτων, Γραπτή Εργασία, Έκθεση / Αναφορά, Προφορική Εξέταση, Δημόσια Παρουσίαση, Εργαστηριακή Εργασία, Κλινική Εξέταση Ασθενούς, Καλλιτεχνική Ερμηνεία, Άλλη / Άλλες Αναφέρονται ρητά προσδιορισμένα κριτήρια αξιολόγησης και εάν και που είναι προσβάσιμα από τους φοιτητές.</i>	<p>Γλώσσα αξιολόγησης: Ελληνικά και για φοιτήτριες/φοιτητές του προγράμματος ανταλλαγών Erasmus+ κατά περίπτωση εξετάσεις σε Αγγλικά, Γαλλικά ή Ιταλικά.</p> <p>Γραπτή εξέταση. Ερωτήσεις ανάπτυξης όπου απαιτείται από μεγάλα κεφάλαια να επιλεγούν τα σημαντικότερα. Μικρές ερωτήσεις εξειδικευμένων αλλά σημαντικών θεμάτων της Ιστορίας των Δημόσιων Τελετών και Επετείων με παράλληλη ανάλυση πρωτογενούς υλικού.</p> <p>Σε ειδικές περιπτώσεις (π.χ. εξ αποστάσεως εξετάσεις λόγω πανδημίας) ενδέχεται να δοθεί η δυνατότητα στις φοιτήτριες και στους φοιτητές να συνθέσουν μια μεγάλη εργασία η οποία μπορεί να λειτουργήσει και ως απαλλακτική των εξετάσεων</p>	

--	--

(5) ΣΥΝΙΣΤΩΜΕΝΗ-ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ελληνόγλωσση
- E. Hobsbawm / T. Ranger (eds), *Η επινόηση της παράδοσης*, Αθήνα: Θεμέλιο, 2004
- P. Bourdieu, *Γλώσσα και Συμβολική Εξουσία*, Αθήνα: Α. Καρδαμίτσας, 1999
- Mona Ozouf, “Η γιορτή τον καιρό της Γαλλικής Επανάστασης”, στο: J. Le Goff – Pierre Nora, *Το έργο της Ιστορίας*, μτφρ. Κλαιρη Μιτσοτάκη, Αθήνα: Ράππας, 1988, τ. 3, σσ. 243-244.
- Arnold Van Gennep, *Τελετουργίες Διάβασης. Συστηματική μελέτη των τελετών*, Ηριδανός, Αθήνα 2016
- Αλίκη Νικηφόρου, *Δημόσιες Τελετές στην Κέρκυρα κατά την περίοδο της Βενετικής Κυριαρχίας, 14ος – 18ος αιώνας*, Fagotto Books, Αθήνα 2014
- Ι.Κ.Μαζαράκης-Αινιάν, *Ιστορία της Ελληνικής Σημαίας*, Εθνικό Ιστορικό Μουσείο, Αθήνα 2007
- Ι.Κ.Μαζαράκης-Αινιάν (εισαγωγή-κείμενα), *Σημαίες Ελευθερίας, Συλλογή του Εθνικού Ιστορικού Μουσείου*, Ιστορική και Εθνολογική Εταιρεία της Ελλάδος, Αθήνα 1996
- Χάρης Εξερχζόγλου, «Πολιτικές τελετουργίες στη Νεώτερη Ελλάδα. Η μετακομιδή των οστών του Γρηγορίου Ε' και η πεντηκονταετηρίδα της Ελληνικής Επανάστασης» <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/mnimon/article/viewFile/8404/8608.pdf>
- Χριστίνα Κουλούρη, «Γιορτάζοντας το Έθνος: Εθνικές επέτειοι στην Ελλάδα τον 19ο αιώνα», στο *Αθέατες όψεις της ιστορίας. Κείμενα αφιερωμένα στον Γιάνη Γιανουλόπουλο*, Εκδόσεις Ασίνη, Αθήνα 2012, σ. 181-210
- Γιώργος Μαργαρίτης, «Οι περιπέτειες του ηρωϊκού θανάτου: 1912-1920», <http://dx.org/10.12681/mnimon.399>

- Ξενόγλωσση
- Adonnino, P. (1985), A People's Europe: Reports from the *ad hoc* Committee, *Bulletin of the European Communities*, Supplement 7/85, Luxembourg, OOPEC
- Barnett, C. (2001), Culture, policy, and subsidiarity in the European Union: from symbolic identity to the governmentalisation of culture, *Political Geography*, Vol. 20, 405-426
- Billig, M. (1995), *Banal Nationalism*, SAGE Publications Ltd, London
- Brubaker, R. and F. Cooper (2000), Beyond "Identity", *Theory and Society*, Vol.29 (1), 1-47
- Bruter, M. (2003), Winning Hearts and Minds for Europe: The Impact of News and Symbols on Civic and Cultural European Identity, *Comparative Political Studies*, Vol. 36 (10), 1148-1179
- Bruter, M. (2004), On what citizens mean by feeling 'European': Perceptions of news, symbols and borderless-ness, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, Vol. 30 (1), 21-39
- Bruter, M. (2009), Time Bomb? The Dynamic Effect of News and Symbols on the Political Identity of European Citizens, *Comparative Political Studies*, Vol. 42 (12), 1498-1536
- Butz, D.A. (2009), National Symbols as Agents of Psychological and Social Change, *Political Psychology*, Vol. 30 (5), 779-?
- Cerulo, K.A. (1989), Sociopolitical Control and the Structure of National Symbols: An Empirical Analysis of National Anthems, *Social Forces*, Vol. 68 (1), 76-99
- Clark, C. (1997), Forging Identity: Beethoven's "Ode" as European Anthem, *Critical Inquiry*, Vol. 23 (4), 789-807
- Curti Gialdino, C. (2005), I Simboli dell'Unione europea, Bandiera – Inno – Motto – Moneta – Giornata, Roma: Istituto Poligrafico e Zecca dello Stato S.p.A. Translated by the CVCE
- Declaration on European Identity (Copenhagen, 14 December 1973)
- Delanty, G. (1995), *Inventing Europe: Idea, Identity, Reality*, St. Martin's Press, New York
- Delanty, G. (2002), Models of European Identity: Reconciling Universalism and Particularism, *Perspectives on European Politics and Society*, Vol. 3 (3), 345-359
- Delanty, G. and C. Rumford (2005), *Rethinking Europe: Social theory and the implications of Europeanization*, Routledge, Oxon and New York 62

- Fligstein, N. (2009), in Checkel, J.T. and P.J. Katzenstein ed. (2009), *European Identity*, Cambridge University Press, Cambridge
- Foret, F. (2009), Symbolic dimensions of EU legitimization, *Media, Culture & Society*, Vol. 31, 313-324 H6
- Friedman, J. (1992a), Myth, History and Political Identity, *Cultural Anthropology*, Vol.7 (2), 194-210
- Friedman, J. (1992b), The Past in the Future: History and the Politics of Identity, *American Anthropologist*, New Series, Vol. 94 (4), 837-859
- Kaelbe, H., in Checkel, J.T. and P.J. Katzenstein ed. (2009), *European Identity*, Cambridge University Press, Cambridge
- Kohli, M. (2000), The Battlegrounds of European Identity, *European Societies*, Vol. 2 (2), 113-137
- Kolstø, P. (2006), National symbols as signs of unity and division, *Ethnic and Racial Studies*, Vol. 29 (4), 676-701
- Laffan, B. (2001), The European Union polity: a union of regulative, normative and cognitive pillars, *Journal of European Public Policy*, Vol. 8 (5), 709-727
- Manners, I. (2011), Symbolism in European integration, *Comparative European Politics*, Vol. 9 (3), 243-268
- Morgan, P. (1996), in Wintle, M.J. (1996), *Culture and Identity in Europe*, Ashgate Publishing Company
- Radius (1971), Report on a European anthem, Consultative Assembly of the Council of Europe, RO/303 Y71, doc. 2978
- Schatz, R.T. and H. Lavine (2007), Waving the Flag: National Symbolism, Social Identity, and Political Engagement, *Political Psychology*, Vol. 28 (3), 329-355
- Shore, C. (2000), *Building Europe: the Cultural Politics of European Integration*, London, Routledge
- Shore, C. (2004), Whither European Citizenship? Eros and Civilization Revisited, *European Journal of Social Theory*, Vol. 7 (1), 27-44
- Smith, A.D. (1992), National Identity and the Idea of European Unity, *International Affairs*, Vol. 68 (1), 55-76 63
- Spiering, M (1996), in Wintle, M.J. (1996), *Culture and Identity in Europe*, Ashgate Publishing Company
- Stråth, B. (2002), A European Identity: To the Historical Limits of a Concept, *European Journal of Social Theory*, Vol. 5 (4), 387-401
- Verkuyten, M. (1995), Symbols and Social Representation, *Journal for the Theory of*

Social Behaviour, Vol. 25 (3), 263- 284

- Wintle, M.J. (1996), *Culture and Identity in Europe*, Ashgate Publishing Company

Προτεινόμενα εγχειρίδια

Παναγιώτης Κιμουρτζής – Άννα Μανδουλαρά, *Φιλέοργο Βασίλειο. Δημόσιες Τελετές και Εθνικές Επέτειοι κατά την Οθωνική περίοδο*, Gutenberg, Αθήνα 2023.
(ISBN: 978-960-01-2454-5)

E. Hobsbawm / T. Ranger (eds), *Η επινόηση της παράδοσης*, Θεμέλιο, Αθήνα 2004.
(ISBN13 9789603103035)

Arnold Van Gennep, *Τελετουργίες Διάβασης. Συστηματική μελέτη των τελετών*, Ηριδανός, Αθήνα 2016. (ISBN13 9789603353560)